

Jsme skutečně svobodní, nebo je to jen iluze?

Otázku, zda jsme nebo můžeme být skutečně svobodní, si lidé pokládají již od pradávna a je jednou z nejdiskutovanějších a zároveň nejtěžších k zodpovězení. Každý z nás má přirozenou touhu cítit se svobodně a mít schopnost sám rozhodovat o svém životě a svých činech, aniž by byl ovlivňován vnějšími tlaky. Ovšem při hlubším filozofickém zamyšlení se můžeme dostat k tomu, zda naše svoboda není pouhým pocitem a ve skutečnosti je pouze iluzorní.

Když bychom se na svět dívali na svět očima občana vyvinuté demokratické země s vysokou životní úrovní, dost pravděpodobně bychom nabyli dojmu, že ona svoboda opravdu existuje, že ji přeci cítíme na vlastní kůži. Ve svých činech nejsme nějak zásadně limitováni, můžeme projevit své názory, smíme volit a uznávat své vlastní hodnoty, přesvědčení, atd. Zodpovědnost toho, kam se budeme ubírat je v našich rukou, které nám nikdo nedrží.

Nicméně, sundáme-li své pomyslné růžové brýle, které zkreslují realitu podle prvotního dojmu, všimneme si několika aspektů, které nám naši svobodu limitují. Jedním z příkladů je to, v jaké finanční situaci se právě nacházíme. Je zcela zřejmé, že s malými prostředky nemůžeme dosáhnout toho, čeho bychom dosáhli prostředky většími, nehledě na to, jak moc chceme. Tento bod není sice zcela typickou ukázkou toho, jak je naše svoboda potlačena, ale poukazuje na její relativitu. Peníze si totiž lze vydělat a tudíž se přesunout do jiného stavu, ve kterém budeme svobodnější. Toto se ale netýká jen financí, ale například i sociálního postavení, které je obtížnější změnit, případně toho, kde se právě nacházíme.

Právě místo, odkud máme pohled na dění, je jedním z docela výrazných činitelů na úroveň naší osobní svobody a našeho pohledu na ní. Kromě místních mravních zvyklostí a společenského nastavení nás ovlivňuje i tamní právo. Můžeme se nacházet v zemi s četnými represemi, které jedince výrazně omezují. Může to zajít až k tomu, že pojem "svoboda" dostane jiný význam, než v jakém ji chápeme my. V totalitního státu se tímto a podobnými kroky vrstva u moci snaží omezit touhu lidí po ní. Na druhou stranu, proč se dějí revoluce? Svoboda jako hodnota se nikdy ze společnosti nevytratí, protože jedním z jejích pramenů může být lidský pud sebezáchovy. Pokud se tedy člověk vyskytne v prostředí, které jej skokovitě omezovat a tedy jej i jeho rodinu přímo či nepřímo ohrožovat, tento pud vyvolá odpovídající reakci. Dá se tedy říct, že svoboda je jakási hodnota, které se každý jedinec snaží v životě dosáhnout, ale ve výsledku jí nikdy nedosáhne v plném rozsahu. Absolutní svoboda tedy nemůže existovat a to už jen z principu, že naše bytí je nám samotným vlastní omezení. Ale naše touha po tomto ideálu slouží jako "motor" který nás táhne kupředu.

Existence zmíněné relativní svobody ale stále závisí na tom, jestli disponujeme svobodnou vůlí. Jestli jsme naším mozkiem schopni volit a rozhodovat z čistě vlastní iniciativy, nebo jsme pouze otroky pudů a vnějších sil. V tomto deterministickém pohledu by naše veškerá aktivita byla odvozena od předchozích stavů, tedy informací které jsme někdy v minulosti dostali. Nedalo by se tedy říct, že jednání člověka vychází z něj, nýbrž z toho, kdy a kde se v minulosti vyskytoval a co na něj působilo. I kdyby bylo hypoteticky možné toto dokázat, společnost by to nikdy nepřipustila, protože je na pocitu svobodné vůle a zodpovědnosti jednotlivce za své činy založena.

Závěrem lze říci, že otázka naší skutečné svobody nemá jednoznačnou odpověď a nejspíše se jí nikdy ani nedočkáme. Na jednu stranu máme pocit svobody, který nás provází ve všedním životě a umožňuje nám rozhodovat se a řídit své vlastní životy. Na druhou stranu však vůbec nevíme, jestli máme vlastní svobodnou vůli, jenž je podmínkou pro svobodu obecně. Navíc existují mnohé faktory, které nám tuto svobodu mohou omezit, jako jsou finance, sociální postavení, normy,

zvyklosti a právní rámec, v němž žijeme. I přesto, že absolutní svoboda může být iluzí, touha po ní a snaha o její dosažení jsou nesmírně důležité pro naši společnost. Právě tato touha nás motivuje ke změnám, revolucím a pokroku. Sice se nikdy nedostaneme do stavu absolutní svobody, ale cesta k ní nám poskytuje smysl a účel našeho bytí. Ať už je svoboda skutečností, iluzí, či něčím uprostřed, měli bychom si uvědomit, že je to hodnota, které bychom si měli vážit a chránit jak kvůli sobě, tak kvůli druhým.

Zdroje:

<https://cs.wikiquote.org/wiki/Svoboda>

<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Svoboda>

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Svoboda>

<https://cs.economy-pedia.com/11040362-liberty>

<https://www.ontola.com/cs/ondi/ijizcy/co-ma-znamenat-ze-svoboda-je-poznana>

<https://legacy.blisty.cz/art/34833.html>